

Dorota Miatkowska Polubić *Pana Tadeusza*

Scenariusz lekcji dla klasy 8

(czas realizacji – 1–2 godziny lekcyjne)

Cele wynikające z podstawy programowej. Uczeń:

- wyszukuje w tekście potrzebne informacje (I.2.1),
- wyrabia i rozwija zdolności rozumienia utworów literackich (cele ogólne, I.1).

Tok lekcji:

1. Nauczyciel podczas lekcji poprzedzającej rozmowę o *Panu Tadeuszu* prosi uczniów, aby sprawdzili, czy mają w swoich domach wydanie *Pana Tadeusza* – jeśli tak, niech spiszą datę i miejsce wydania, wydawnictwo (przy okazji można wprowadzić pojęcie „opisu bibliograficznego”).
2. Nauczyciel pyta uczniów o efekty ich poszukiwań. Zapisuje na tablicy kilkanaście opisów bibliograficznych. Być może okaże się, że książka jest w każdym (w większości) domu? Jeśli tak, o czym to świadczy?
3. Inna propozycja – nauczyciel przynosi na zajęcia ciekawe wydanie *Pana Tadeusza*, duże, drukowane większą czcionką, ilustrowane. Pyta uczniów, dlaczego, ich zdaniem, tekst Mickiewicza zasługiwał na taką oprawę wydawniczą.
4. Kolejna możliwość – nauczyciel rozpoczyna zajęcia projekcją fragmentu filmu Andrzeja Wajdy, ale takim, który może zaintrygować uczniów – na przykład sceną kłótni Tadeusza i Telimeny lub walki z Moskalami, bitwy w zamku.
5. Nauczyciel przekazuje uczniom niezbędne informacje:
 - Adam Mickiewicz napisał *Pana Tadeusza*, przebywając na emigracji. Tęsknił za krajem, za rodzinnym domem, za smakiem potraw, za polską mową (odwołanie do doświadczeń uczniów – jeśli przebywają długo poza domem, czy nie wracają do niego z przyjemnością?, za czym wtedy tęsknią?). Zwrócenie uwagi na to, że poeta zdawał sobie sprawę z tego, że być może nigdy nie zobaczy ojczyzny.
 - Akcja *Pana Tadeusza* toczy się w latach 1811/1812 – były to czasy, kiedy Polacy liczyli na pomoc Napoleona w odzyskaniu niepodległości, przytaczając się do jego oddziałów.
 - *Pan Tadeusz* jest opowieścią o życiu Polaków z początku XIX wieku (prawie 200 lat temu), o tym, jakie potrawy jedli, jak żyli na co dzień, co było dla nich ważne, czym się zachwycali, co ich wzruszało, jak się kochali, jak kłócili.
6. Rozdanie uczniom fragmentu eposu (→ załącznik 1) lub też wskazanie go w książce (księga II, w. 479–520).
7. Nauczyciel odczytuje fragment eposu, tłumacząc od razu znaczenie wyrazów.
8. Nauczyciel pozwala uczniom na wyrażanie zdziwienia lub też próbę rozmowy na temat obyczajów kulinarnych w Soplicowie.
9. Za pomocą pytań nauczyciela uczniowie analizują tekst.
 - Gdzie toczy się akcja opisana w przeczytanym fragmencie? Kto uczestniczy w wydarzeniach i co robi? Jaki posiłek jedzą bohaterowie?
Odpowiedzi: w kilku izbach, jest spory ruch, trwa roznoszenie potraw, mężczyźni przechadzają się z talerzami w rękach, rozmawiają, niektórzy siedzą przy stole (Podkomorzy i Sędzia), w kąciku rozmawiają dziewczęta (panny), zamieszanie, gwar rozmów; jest pora śniadania.
 - Wymieńcie potrawy, które pojawiają się na śniadaniu.
Odpowiedzi: kawa, śmietanka do kawy, piwo bielone śmietaną, wędzone wędliny (półgęski, kumpia, skrzydliki ozoru), zrazy.
 - Na jakich naczyniach podawano potrawy?
Odpowiedzi: talerze, malowane w kwiaty tace, na których stały blaszane imbryki z kawą, szklanki, porcelanowe, złote filiżanki, małe garnuszki ze śmietanką.
 - Na czym polega ceremonia przygotowania kawy? Jak pito piwo? Jakie wędliny jedzono?
Odpowiedzi: w szlacheckich domach przygotowywaniem naparu z kawy zajmowała się kawiarka. Przywoziła ona z miasta ziarna kawy i zaparzała je sobie tylko znanym sposobem; kawa powinna być czarna jak węgiel, przejrzysta

jak bursztyn, pachnieć jak wyborna kawa arabska, być gęsta jak miód; kawa nie może obejść się bez śmietanki, którą kawiarka codziennie rano przynosiła z mleczarni; piwo podawano gorące, z dodatkiem śmietany, która w zetknięciu z gorącym płynem warzyła się (gruzły twarogu); jedzono następujące wędliny: gęsie piersi, wędzoną szynkę, faszerowaną wołowinę. Wszystkie wędliny wędzono dymem z jałowca.

- Określcie zapachy, które mogły unosić się w izbach.

Odpowiedzi: zapach kawy, piwa, śmietany, wędzonych wędlin.

- Jakie odgłosy można było usłyszeć w izbie?

Odpowiedzi: gwar rozmów, stukot talerzy, szklanek i sztućców, delikatny dźwięk filiżanek do kawy odkładanych na stoliki czy też stukających o garnuszki ze śmietanką, szelest krzątającej się służby.

- Określcie atmosferę panującą podczas śniadania.

Odpowiedzi: panowała swobodna atmosfera, jadano bez pośpiechu, zawsze rozmawiano, delectowano się smakiem potraw.

10. Porównanie śniadania w Soplicowie z tym jadany współcześnie.

11. Podanie uczniom następujących tematów do opracowania: stroje w *Panu Tadeuszu*, broń w *Panu Tadeuszu*, natura w *Panu Tadeuszu*.

Świat sarmacki	Świat współczesny
śniadanie celebrowane	zwykle jedzone w pośpiechu, wyjątek: niedziele, święta
potrawy rozdaje służba	brak służby
okazja do rozmów	okazja do rozmów
osobne potrawy dla mężczyzn i kobiet	brak takiego różnicowania
ceremonia picia kawy	kawa jako napój powszechny
potrawy: piwo ze śmietaną, zrazy	„łżejsze” potrawy: sery, wędliny, musli

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz* (księga II, w. 479–520)

- Jakoż po wszystkich izbach panował ruch wielki,
 480 Roznoszono potrawy, sztuczce i butelki;
 Mężczyźni, tak jak weszli, w swych zielonych strojach,
 Z talerzami, z szklankami chodząc po pokojach,
 Jedli, pili lub wsparci na okien uszakach,
 Rozprawiali o flintach, chartach i szarakach;
 485 Podkomorstwo i Sędzia przy stole, a w kątku
 Panny szeptały z sobą; nie było porządku,
 Jaki się przy obiadach i wieczerzach chowa.
 Była to w staropolskim domu moda nowa;
 Przy śniadaniach pan Sędzia, choć nierad, pozwalał
 490 Na taki nieporządek, lecz go nie pochwałał.
 Różne też były dla dam i mężczyzn potrawy:
 Tu roznoszono tace z całą służbą kawy,
 Tace ogromne, w kwiaty ślicznie malowane,
 Na nich kurzące wonnie imbryki blaszane
 495 I z porcelany saskiej złote filiżanki;
 Przy każdej garnuszek mały do śmietanki.
 Takiej kawy jak w Polsce nie ma w żadnym kraju:
 W Polsce, w domu porządnym, z dawnego zwyczaju,
 Jest do robienia kawy osobna niewiasta,
 500 Nazywa się kawiarka; ta sprowadza z miasta
 Lub z wicin bierze ziarna w najlepszym gatunku
 I zna tajne sposoby gotowania trunku,
 Który ma czarność węgla, przejrzystość bursztynu,
 Zapach moki i gęstość miodowego płynu.
 505 Wiadomo, czem dla kawy jest dobra śmietana;
 Na wsi nietrudno o nią: bo kawiarka z rana,
 Przystawiwszy imbryki, odwiedza mleczarnie
 I sama lekko świeży nabiału kwiat garnie
 Do każdej filiżanki w osobny garnuszek,
 510 Aby każdą z nich ubrać w osobny kożuszek.
 Panie starsze już wcześniej wstawszy piły kawę,
 Teraz drugą dla siebie zrobiły potrawę:
 Z gorącego, śmietaną bielonego piwa,
 W którym twaróg gruzłami posiekany pływa.
 515 Zaś dla mężczyzn wiedliny leżą do wyboru:
 Półgęski tłuste, kumpia, skrzydliki ozoru,
 Wszystkie wyborne, wszystkie sposobem domowym
 Uwędzone w kominie dymem jałowcowym;
 W końcu wniesiono zrazy na ostatnie danie:
 520 Takie bywało w domu Sędziego śniadanie.